

ВУК СТЕФАНОВИЋ КАРАЦИЋ У ДЕЛИМА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА

Личност Вука Караџића наша је тумаче међу уметницима свога времена, а исто тако и међу каснијим сликарима. До данас је остао приличан број сачуваних портрета рађених у разним техникама, и није искључено да ће се временом открити још неки који је досада остао непознат. Већ и сами подаци о Вуковој заоставштини показују да је било још неких портрета, којима се досада није могло ући у траг, а поред тога претпостављамо да би још који могао бити сачуван у приватном власништву, као што се то, уосталом и показало приликом отварања јубиларне изложбе у вези смрти Вука 1964 године.

Већина Вукових портрета је позната и објављена¹⁾, па ипак, остало је да се попуне извесне празнине подацима расутим на разним странама, да се досадашњи резултати сакупе на једном месту и да се унесу подаци о ново откривеним портретима.

Још 1924 године, најбољем познаваоцу Вука Караџића — Љуби Стојановићу није измакла чињеница о постојању једног Вуковог портрета „пре 1817 године“, иако као најстарији очувани портрет наводи рад Димитрија Лакатарија и то као да је настао 1827 год., а који је и репродукован на почетку његовог капиталног дела „Живот и рад Вука Стефановића Караџића“²⁾. Пратећи преписку Лукијана Мушицког и Вука Караџића, Љ. Стојановић је тачно закључио да је тај рани портрет морао бити насликан пре 1817 год. јер га Мушицки први пут помиње у писмима из те године³⁾. 1928 год. А. Гавриловић пише „о најстаријој слици Вука“, наводи Љ. Стојановића и потврђује постојање овог најстаријег Вуковог портрета, цитирајући једно писмо Мушицког Вуку од 17 априла 1817⁴⁾ из кога се види да се ради о портрету који је Мушицки био принуђен да крије испод портрета једног од црквених великодостојника у манастирској библиотеци⁵⁾. У даљем тексту и Гавриловић логично закључује да је портрет морао настати

1) В. Петровић, Вукови, Бранкови и Даничићеви портрети, Књижевност, 1947, 9—10, 246; Г. Добрашчиновић, Ко је све правио портрете Вука Караџића, Фото-кино ревија 1959, 12, 8; А. Гавриловић, о најстаријој слици Вука, Венац XIII, 1927, 546—548; Љ. Никшић, један Вуков портрет из 1940 године, Ковчежић III, Бгд. 1960, 111—114. Осим овога о Вуковим портретима је писано у студијама о појединим сликарима-ауторима Вукових портрета.

2) Љ. Стојановић, Живот и рад Вука Стеф. Караџића, Бгд. 1924.

3) Исто, предговор, VII.

4) А. Гавриловић, н. д., 547.

5) Исто, 547.

нешто пре 1817 — дакле 1816 год.; међутим, Гавриловић очигледно није пратио даљу преписку коју је навео Љ. Стојановић,⁶ и зато и даје разне претпоставке о даљој судбини овога портрета. Кроз горе наведену преписку Вук се интересује може ли тај портрет добити у Беч. Још 1820 год. Мушички се жали да га нема по коме послати и каже „... Ваше је портрет код мене у библиотеки манастирској, сакривеној т. е. под другим портретом! Сачувај боже да знаду да је овде! ...“⁶). Пратећи даље наведене податке сазнајемо да је портрет најзад послат Вуку у Беч 1820 године преко Магаршевића.

Из Вукове заоставштине сачуван је у Народном музеју у Београду један портрет који је у опису забележен као рад непознатог мајстора⁷). Као такав је вођен и у инвентару Народног музеја. 1927 год. Вељко Петровић је написао чланак за Народну енциклопедију о Павелу Ђурковићу, где је први пут констатовано да је то рад Павела Ђурковића, као и да је то портрет насликан у Шишатовцу, односно Вуков портрет из 1816 год.⁸) 1816 година је узета као највероватнија година сликања овог портрета, јер је из те године и познати портрет Лукијана Мушичког од истога аутора који је датиран једним записом и годином на предњој страни. Како је Вук 1815 и 1816 године био у Шишатовцу, ово би био врло јак аргуменат у вези датирања Вуковог портрета. Опис наведеног портрета из заоставштине Вукове и утврђеног рада Павела Ђурковића потпуно одговарају те је сасвим јасно да је портрет сачуван и да је био у власништву самога Вука.

„Млади Вук“ (сл.1) како је сада тај портрет назван, је један од најлепших Вукових портрета а истовремено и једно од најбољих портретских остварења Павела Ђурковића⁹). Начин постављања допојасне фигуре без икаквих непотребних детаља — сем обавезног атрибута књижевника — књига, изведен је чисто класицистички. Мирна, неутрална позадина колористички је хармонично повезана са деловима одеће — тамно зеленим капутом и белим прсима кошуље, и делује као изврстан оквир лицу које је све лицу добро сликаном, свежег инкарната, још више освеженог рефлексима белог оковратника, жабоа и кошуље. Технички, Ђурковић је сасвим на висини. Наноси боје су равномерни, без јачих акцената изузев нешто пастознијих потеза на белим површинама. Исликавање лица је меко. Нема оне сировости која се среће на другим портретима Ђурковића или на некима од њих. Због свих ових особина и убрајамо овај Ђурковићев портрет међу најбоља његова дела. Још једна особина даје овоме изврсном портрету вредност — психолошки моменат. Израз очију — израз мало сакупљених усана у једва видљив помало ироничан осмех делује самоуверено, самосвесно, — и заиста, читајући Вукову преписку из тога времена, јасно нам је да је Вук био свестан својих могућности и значаја свога рада.

Други познати Вуков портрет је већ поменути рад Димитрија Лакатарија, сигниран и датиран¹⁰) (сл.2). Захваљујући запису на полеђини: „Зна-

6) Вукова преписка, II, 250.

7) Опис ствари из заоставштине Вука Стеф. Караџића, Бгд. 1900, 15.

8) В. Петровић, Ђурковић Павел, Народна енциклопедија, I, 702.

9) Млади Вук — рад Павела Ђурковића, уље на платну (53 x 67 см.), Нар. музеј, Бгд., инв. бр. 1438.

10) Љ. Стојановић, н. д. — репродукован на страни иза корица; В. Петровић, Вукови, Бранкови и Даничићеви портрети, 247—248. — Вук — рад D. Laccatariya, сигниран и датиран, уље на платну, (46 x 57 см.), налази се у Вуковом и Доситејевој музеју у Београду. Љуба Стојановић је претпостављао да је слика из 1827 г. Очигледно је да није имао прилике да види запис на полеђини, који је свакако аутентичан.

Србији. То је било једно конзервативно схватање које је потицало са Југа, а пропагирани су га мајстори зографи који су долазили отуда, махом Цинцари. На царским дверима које су најбоље очуване, има шест слика: Арханђел Гаврил, Богородица, Духови, Преображење, цар Давид и цар Соломон. Димензија арх. Гаврила и Богородице су 37x26 см, а осталих икона 32x26 см.

Престоне иконе показују извесна премазивања тако да се не може по њима да оцењује Стајићев стил у потпуности. Осим тога и сама концепција икона у седећем ставу представљала је за њега извешан елемент принуде или бар не сасвим слободног стварања. Много више казују две мале композиције Духови и Преображење које су, по свему судећи, избегле судбину премазивања и „обнављања“. У тим малим фигурама има много деликатних и финих особина, које понајвише говоре у прилог ранијој оцени Стајићевог темперамента и природе уопште. Има много спонтаности и лепе сликарске осећајности у појединим фрагментима ових икона. Због тога има основа предпоставци да ће Стајић, када његово дело буде било познато у целини, добити боље место у историји српског сликарства тога доба.

За датирање овог иконостаса Лазара Стајића од интереса је запис пароха Ноћајског Василија Бабића у *Великом Типикону* који гласи: „Сеи устав донесе свјашченојереј Василије Бабић из Новог Сада, парох ноћајски 1806 љета при времену Србскога рата с јаничари почетог от безбожни агарјана. При власти и војначалства Георгија Петровића илиги рекући Карађорђија из села Тополе. Он же бист првиј војначалник Србски. На турке нечајано нападаше и целики страх Турци от њега имадоше и от прочи поглавара и војвода. И приложисја устав во храм свјатија и живоначалнија и животворјашчија Троици. И воздвижесја храм со великим трудом и почетком и совершен бист јереом Михајлом Стефановићем, парохом засавичким и настојатељем церковним и прочим свјашчеником и чредним сего храма: јереј Алекса Вукадиновић, јереј Тодор Поповић, јереј Василије Бабић, јереј Стеван Миловановић, јереј Јанко Врстовић, јереј Ђурађ Суманац. Сији же бјаху чредни пароци цркве. Јереј Георгије Чупић, јереј Андреј Шокчанић, јереј Јанко Галонић — црнобарски же. И много имадосмо неусипани у порти церковној с војскама чувајући церков от безбожни агарјана и глада и тјесноте претепјесмо. По нападенију же многом от турака тогда церков остависмо. Тогда церков остависмо мира ради и тогда Турци церков запалише црнобарску храм Свјатаго Великомученик Георгија 1806 љето. И того рата сва Мачва погоре и проче цркве и манастири и села и поара се от Турака и много Турци в робља одведоше али силно турско Сребљи робље заробише у градовах и покерстише и тогда се сва Мачва зби у два збега преко Саве на Рамње и на Јарак. И бист много време от нападенија турскаго и много народ претерпи туче и глада војну с Турком водећи без нимало помоћи о свооме трошку а нерадећи што ураде то Турци однесу а ниоткуда помоћи немаду. Тогда Сербље узеше Белград и проче градове от Турака са многим трудом 1806 љето. Подписа поп Василије Бабић парох ноћајски јунија 20 1808 љето.“³⁶⁾

По овом запису судећи иконостас у цркви села Засавице могао је настати у мирнија времена, тј. између 1806 и 1808, дакле за време Устанка. Значајно је то што се листа оних сликара Срба из Аустрије који су радили

36) Овај запис послао ми је протојереј Арсеније Закић, на чему му овде најлепше захваљујем.

тног у роду нашем списатеља Србина Вука Стефановића Карацића дадо чрез молера Димитрија Лакатари Грка 8/20-го нојемврија 1832 у мојој соби исто онако као што је изобразити. Јосиф Миловук у Пешти.“ и испод тога: „Народној библиотеци на дар 18 марта 1860 од М. Миловука“, остало нам је познато да је овај портрет насликан по жељи и налогу Миловука у Пешти, а што је још важније, да је рађен по природи. Исто тако запис говори и о томе да је 1860 портрет доспео у Београд.

Портрет је добро сликан са извесном рутином како у нашошењу боје, тако и у коришћењу појединих колористичких ефеката. Са тамне позадине у којој се утапају тамно смеђи и зелени тонови капута и машине, извире лик необично свежег инкарната — помало ружичастог; лик је сликан без улажења у детаље, широким облим површинама. Нарочито слобода потеза осећа се код сликања делова одеће — кошуље и оковратника, што је уосталом и типично за ово време. Зелени и смеђи рефлекси на белој кошуљи одају и извесну рафинираност као и познавање европског сликарства. Израз, међутим, као што је то већ запажено¹¹⁾, тешко да би се могао повезати са стварним Вуковим карактером. Углађени и отмени лик ведрих али не и изражајних очију, више одговара другом свету — помодном — а не оное коме је припадао Вук. Пада у очи да је ово једини Вуков портрет на коме је без косе и без обавезног феса. На свим каснијим Вуковим портретима он ће бити насликан са фесом на глави, највероватније стога, што се услед тешког реуматичног обољења није више никако растајао од њега. Занимљиво је да је овај портрет, с обзиром на запис на полеђини, послужио као податак приликом систематског сређивања Вукових путовања хрсчолошким редом¹²⁾.

За сада је познато само из литературе да је постојао један Вуков портрет који су Срби из Трста послали на дар Вуку 1838 год¹³⁾. Даљим упоређивањем података утврђује се да се ради о цртежу А. Селба који је наведен у Опису Вукове заоставштине¹⁴⁾. Испод Вуковаг попрсја рађеног од Селба исписано је у пет редова: „Вуку Стеф. Карацићу (скупитељу српскије народније пјесама, српске писменице, рјечника и обичаја списатељу) млади србљи тријестинци за спомен.“ Цртао је кредом А. Selb. Штампарија је обележена са Pг. Lit. Veneta. Према податку о штампању Вуку је била достављена литографија по цртежу Селба. С обзиром на посвету испод лика, сигурно је да се ради заиста о Вуковом портрету који се помиње у наведеном часопису. Нажалост, за сада се може само оволико утврдити, међутим, да ли је година 1838 када је податак објављен у часопису и година сликања, остаје отворено питање, иако постоји извесна вероватноћа да је настао или тада или нешто мало раније, како је то често бивало са израдом литографија према цртежима. У сваком случају ова година је горња граница када је портрет могао бити сликан.

Две године касније — 1840 — настала су два портрета Вука Карацића — Павла Симића по коме је Анастас Јовановић израдио своју познату литографију 1841 год. и уљани портрет Димитрија Аврамовића, који је поред већ наведеног портрета Ђурковића свакако најзначајнији у односу на уметнички ниво.

11) В. Петровић, Вукови, Бранкови и Даничићеви портрети, 248.

12) Г. Добрашминовић, Вукова путовања, Ковчежић, V, Бгд. 1963, 96.

13) Исти, Ко је све правио портрете Вука Карацића, 8.

14) Опис ствари из заоставштине Вука Стеф. Карацића, 163—164; Вук — цртеж А. Selba, литографија Veneta (30,8 x 22,4 см.), загубљен.

О историјату литографије Анастаса Јовановића, (сл. 3) као и о везама Вука и Анастаса, објављени су исцрпни подаци¹⁵⁾, међутим да ли је сачуван и цртеж Павла Симића за сада није познато. Према горе наведеним подацима од 47 литографија које је Анастас послао било пријатељима или за продају, за сада је позната само једна која се налази у Музеју града Београда. На њој је Вук претстављен до појаса скоро сасвим en face, у тамном капуту великих ревера, са машином око врата и фесом на глави. Литографија се одликује извесном тврдоћом у моделацији лика, нарочито контраста осветљених и осенчених партија лица и феса, тако да услед тога није постигнута довољна пластичност што је иначе одлика литографија. И саме црте лица су мало необичне. Оне се у извесној мери разликују од свих осталих познатих Вукових портрета. Исто тако и израз нема оне чврстине и одлучности Вуковог лика из тога времена. Добро је познато да сваки уметник у извесној мери другачије види, запажа, и самим тим мора бити и извесних разлика у реализовању једног лика. Па ипак, она одлучност израз очју и енергија коју открива Вукова чврста доња вилица са истуреним уснама, карактеристика скоро свих портрета, а свакако оних бољих, изостала је на овој литографији и то је оно што овај портрет чини необичним и туђим. Закључак да је Јовановић на почетку своје литографске каријере, још непотпуно знаау у томе моменту, а поготову још као ћак Академије, ангажовао Павла Симића да му изради цртеж Вука по природи, ван сваке је сумње¹⁶⁾. Исто тако и да је избор пао на Павла Симића због његовог изузетног успеха и прве награде коју је добио 1840 године сасвим је јасно. У којој мери има отступања између цртежа Павла Симића рађеног по природи и литографије Анастаса Јовановића могло би се тек директним упоређивањем установити — овако нам остаје само претпоставка да је морало бити тога у извесној мери с обзиром на чињеницу да је ово једна од првих Анастасових литографија.

Вуков портрет Димитрија Аврамовића из 1840 године (сл. 4) претставља не само значајан докуменат, јер је према сигнатури на полеђини (Вук Караџић из природе моловао Д. Аврамовић у Бечу 1840) рађен по природи, већ и једно од најдрагоценијих портретских остварења средином 19 века. Описан или регистрован у свим студијама о Димитрију Аврамовићу¹⁷⁾ или у већ цитираној литератури о Вуковим портретима, овај портрет је заиста добро познат и популаран. 40-тих година Вук Караџић претставља већ тако значајну личност међу Србима у Бечу, да није нимало необично што га сликају тада најбољи млади српски портретисти за време свог боравка у Бечу. Осим тога, Д. Аврамовић, и сам заинтересован за рад на књижевном пољу, гајио је посебно поштовање према Вуку и његовом књижевном раду и као што видимо из једног записа на књизи „Народне српске пословице“ из 1834 који гласи: „Доби ову књигу од Г. Вука Стеф. Караџића на поклон у Бечу 1842“¹⁸⁾ као и према податку о претплати на Наро-

15) Љ. Никшић, н. д., 111—114; П. Васић, Живот и дело Анастаса Јовановића, првог српског литографа, Бгд. 1962, 11, 12, 14, 25, 26, 31, 47, 48, 49, 53, 59, 64, 74, 79, 110, 133. — Вук — рад Анастаса Јовановића по цртежу Павла Симића, литографија, сигнирана и датирана (23 x 28,5 см.), Музеј града Београда, инв. бр. А. 88.

16) П. Васић, н. д., 59.

17) П. Васић, Димитрије Аврамовић, Уметнички преглед VIII, 1940, 234—242; М. Коларић, Димитрије Аврамовић, каталог Нар. музеја, Бгд, 1955.9; В. Петровић, Вукови, Бранкови и Даничићеви портрети, 247; Г. Добрашковић, Ко је све правдио Вукове портрете, 8; — Вук — рад Димитрија Аврамовића, сигниран и датиран, уље на платну (42 x 53 см.), Нар. муз., Бгд, ин. бр. 21.

18) У рукопису Иванке Веселиновић који се штампан у Ковчежићу.

дне песме¹⁹⁾. Да је и Вук био наклоњен Аврамовићу потврђује чињеница о Вуковој препоруци овога сликара Кнезу Михајлу за израду иконостаса нове Саборне цркве у Београду²⁰⁾. Овај портрет, већ оцењен као капитално дело Аврамовића, а и као значајан доказ продирања нових романтичарских идеја у наше портретско сликарство²¹⁾, рекли бисмо да претставља и Вука на најпотпунији начин. Лик постављен у 3/4, необично чврстог погледа и клесаних костију лица, одише изванредном продоховљеношћу и енергијом. То је заиста Вук са свим својим особинама неуморног и упорног радника и борца за своје идеје и своју науку. У техничком и стилском погледу овај Аврамовићев портрет се необично везује за радове Fridricha von Amerlinga у чијем је атељеу Аврамовић приватно учио вероватно 1838 и 1839 године²²⁾.

Следећи, хронолошки, би био цртеж Ј. В. Хелиха (сл. 5) у вези Словенског конгреса у Прагу 1848 године, на коме је поред осталих учесника у првом плану на левој страни и Вук Караџић и то у целој фигури, са штапом у десној руци, са штупом причвршћеном за леву ногу²³⁾. С обзиром на мали формат и приличну нејасну репродукцију оригиналне литографије, тешко је утврдити у којој мери лик одговара стварности. Ипак, основне црте су ту, али је занимљиво да је ово једини цртеж досада познат, где је Вук приказан у целој фигури, не како седи, већ стоји, са штапом у руци, помажући се штупом. Одевен је у таман капут, светле чакшире, на прима носи ленту док му је на глави фес. Иако је тешко говорити о квалитетима самог цртежа, који уистину делује прилично конвенционално по својој концепцији, распореду и тексту песме у централном делу, свакако је од великог значаја првенствено као документ о овоме конгресу и месту које је Вук заузимао на њему — судећи по централном положају који заузима у групи учесника на левој страни цртежа — и као документ о учесницима на њему²⁴⁾.

Проучавајући ликовна дела у извесним раздобљима као и опис појединих уметника, а нарочито оних који су се бавили графичким техникама, запажамо да су често као и хроничари, привучени значајним друштвеним и културним збивањима, бележили поједине догађаје, често и као ликовна остварења од знатне вредности а свакако од велике документарне вредности, сачувавши нам аутентичне ликове појединаца у таквим манифестацијама. Поред писаних података овакви прилози омогућавају да се поједине личности јасније и целовитије сагледају.

Међу Вуковим портретима, насталим у оваквим случајевима, поред

19) Вукова преписка, V, 626.

20) М. Коларић, н. д., 9.

21) Исто, 9.

22) Постојало је мишљење да је Fr. von Amerling био професор на бечкој Академији ликовних уметности, међутим, на основу литературе о њему, његове аутобиографије и података из Академије, утврђено је да он никада није био професор на Академији, већ да је држао приватну школу у своме атељеу, коју је свакако посећивао и Д. Аврамовић. Судећи по начину потписивања — угребавањем године и потписа на предњој страни, и то 1838 и 1839 г. сматрамо да су то године које је превео у школи код њега.

23) Вук Караџић на литографији Ј. В. Hellicha; у средини је текст песме у знак сећања на конгрес, лево и десно су групе учесника, доле грбови земаља учесница а горе попрсја светаца и анђела. У групи поред Вука налазе се: Љ. Штур, У. Љубомирски, Ф. Зах, Ђ. Данчић, С. Пресл, Ф. Палацки, У. Дворачек и П. Ј. Шафарик.

24) Vaclav Zacek, Slovansky Sjezd v Praze i 848, Prag 1958, 564, 572. Originalna litografija se nalazi u Državnom arhivu u Prahu.

горе наведене литографије Ј. В. Хелиха, код које је повод настанка недвосмислен, са много вероватноће се може међу овакве убројати и цртеж Едуарда Каисера (сл. 6) из 1850 године²⁵). Наиме, 28 марта 1850 године одржан је такозвани „Књижевни договор“ у Бечу, на коме је поред осталих узео учешћа и Вук Караџић и на коме је предложен јединствени српско-хрватски језик и правопис. С обзиром да је Е. Каисер био тих година један од најпознатијих цртача и то литографа, чак је сматран и као конкурент једном од највећих литографа — Крихубера, а посебно је био познат као хроничар 50-тих година од кога је остао велики број портрета тада познатих и славних људи²⁶), сасвим се оправдано може претпоставити да је овај цртеж настао у вези наведеног „Књижевног договора“.

Попреје Вука са ликом 3/4, рађено је као цртеж оловком. Одећа је углавном иста као што је видимо на већини портрета — црн капут, бела кошуља, црна марама око врата и обавезни фес на глави — све је то добро цртано, са нешто наглашеним енергичнијим потезима на наборима капута и мараме. Лице је сликано врло пластично, изведено фино шрафираним сенкама. Пада у очи извесна укоченост леве стране лица (на цртежу десна страна) и мала разроконост ока. Ако упоредимо фотографију коју је снимлио Анастас Јовановић, видећемо да је и на њој уочљива мала разроконост левог ока — свакако је то последица Вукове болести која је тих година узимала све више маха. Веома важна је чињеница, да је на полеђини овога цртежа Вуков потпис ћирилицом и латиницом, што потврђује да је цртеж рађен по природи, односно да даје аутентичан лик Вука Караџића из тога времена²⁷).

Према податку Вељка Петровића у делу „Српска уметност у Војводини“ у Зајечару се налази портрет Вука Караџића који је радио Ђура Јакшић. С обзиром да је Јакшић био у овоме крају од 1856—58 године, могао је насликати овај портрет по сећању или према неком узору. Како међутим, овај податак није био провераван, а поред тога портрет досада није откривен, остаје само као могућност да је заиста постојао.²⁸)

Следећи портрет, рад Аксентија Мародића (сл. 7), откупљен је пре неколико година из приватног власништва за Музеј Вука и Доситеја где се и сада налази.²⁹) Попрсеје Вука из последњих година живота, сасвим седих власи и седих дугих бркова и обрва које се густо надносе над дубоко увучене очи умног и оштрог погледа, рађен је као типичан портрет 60-тих година. Сликара је постигао лепе колористичке хармоније повезујући мирне тонове црно-смеђе позалине, црног капута, беле кошуље са које отскаче живо црвена трака ордена као колористички акценат са инкарнатом такође сивкастог тона. Црвени фес освежава ове иначе врло мирне тонове. Боје су наносене уједначено, доста растрвено са нешто пастознијим наносима на белим површинама кошуље и на црвеној траци ордена. Оно што овај портрет издваја од других је схватање Вуковог лика. Рекли бисмо да се не ради само о портрету једне одређене личности — Вука Ка-

25) Вук — рад Eduarda Kaysera, сигниран и датиран, цртеж оловком (22,5 x 28 см.).

26) *Thieme-Beker, Allg. Lex. der bild. Künstler*, XIX, 1926, 443.

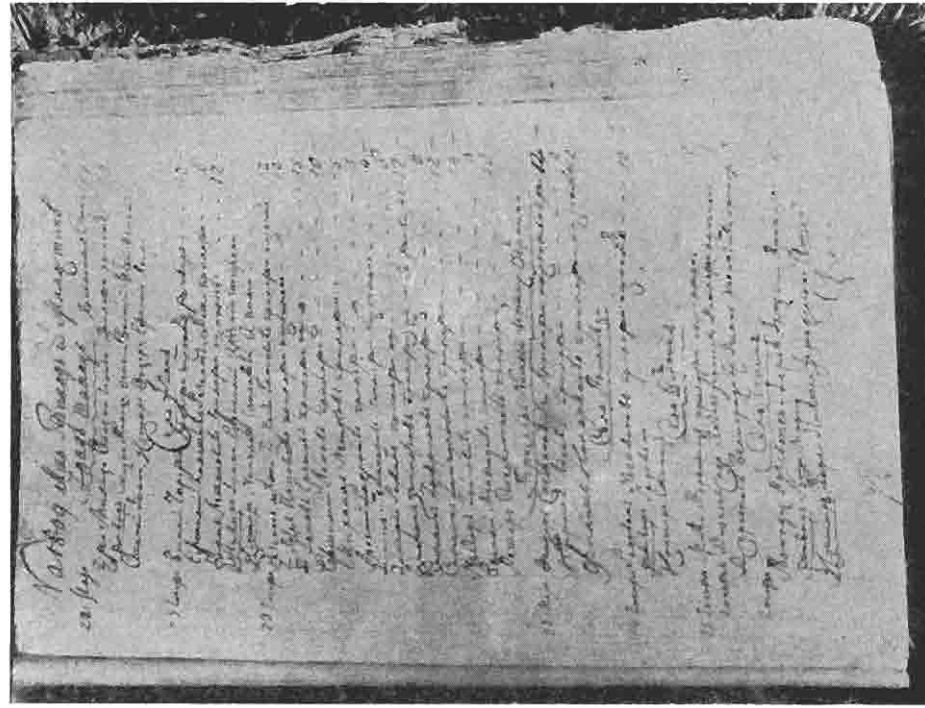
27) Према љубазном саопштењу Г. Добрашиновића, кустоса Вуковог и Доситејевог музеја, потпис је аутентичан. Добрашиновић је ово лично утврдио.

28) В. Петровић, Српска уметност у Војводини. Нови Сад, 1927, 114. Према љубазном саопштењу аутора, у време писања овога текста, аутор није био у могућности да наведени податак провери.

29) Вук — рад Аксентија Мародића, уље на платну (40 x 48 см.). У Вуковом и Доситејевог музеју у Београду.

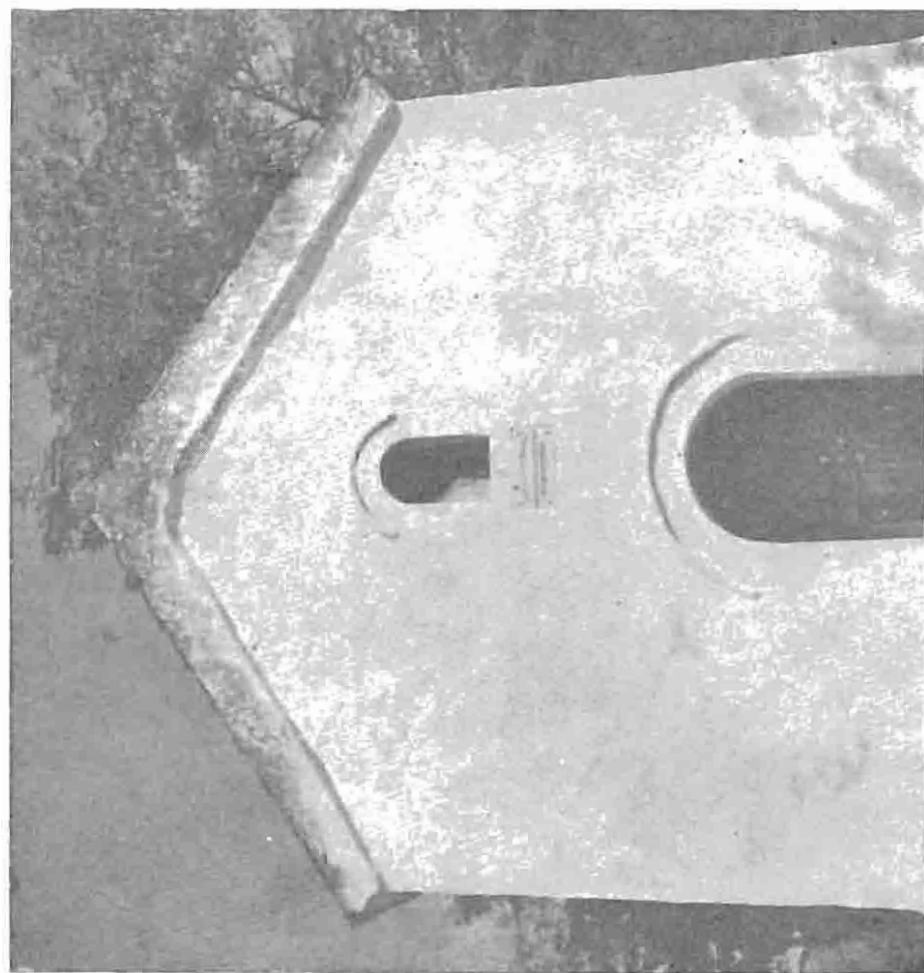

Сл. 1. — „Geo (T) gius Szerny. Anführer der Servier“
Народни музеј, Смедереву.

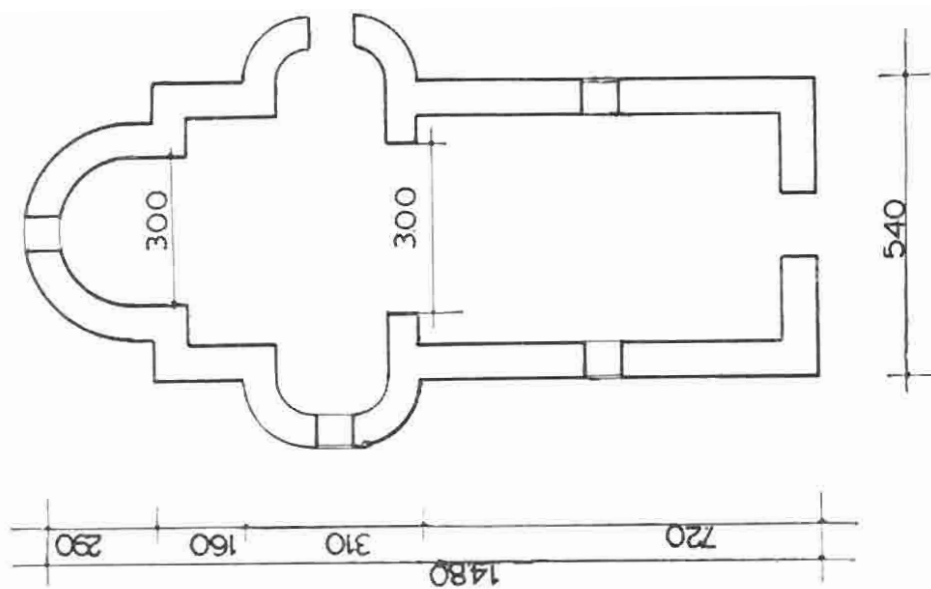

Сл. 2. — Книга прихода од милостије 1809,
Манастир Раваница у Врдициу.

Сл. 3. — Манастир Својиново, западна страна.

Сл. 4. — Основа манастира Својинова 1812.

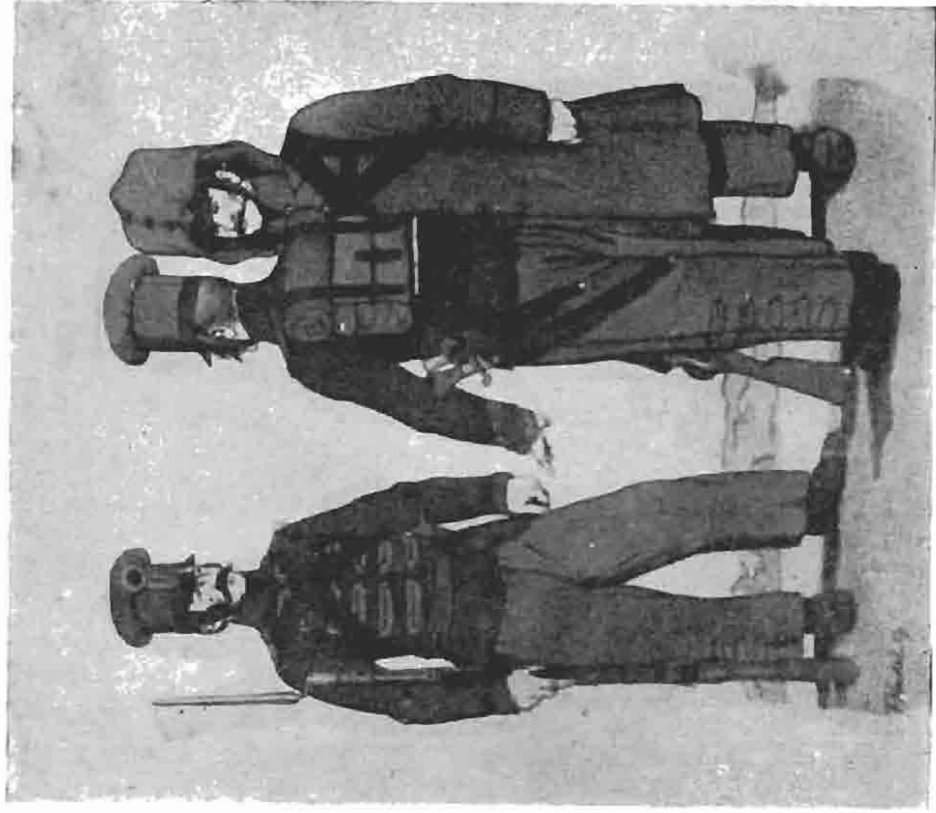
Сл. 5. — Непознати иконописец, Христос велики архидјерсј, 1812, Престона икона цркве у Великом Селу.

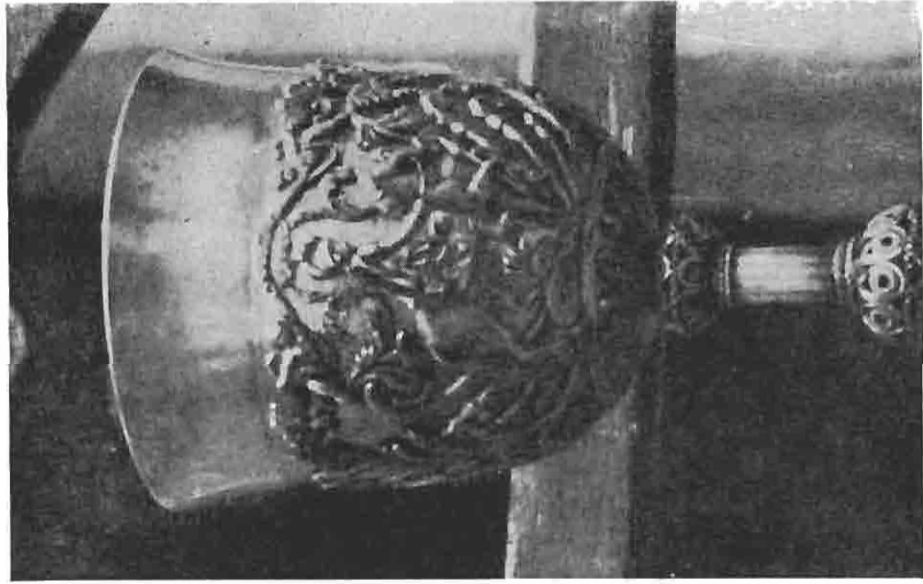
Сл. 6. — Непознати иконописец, Богородица са Христом, 1812, Престона икона цркве у Великом Селу.

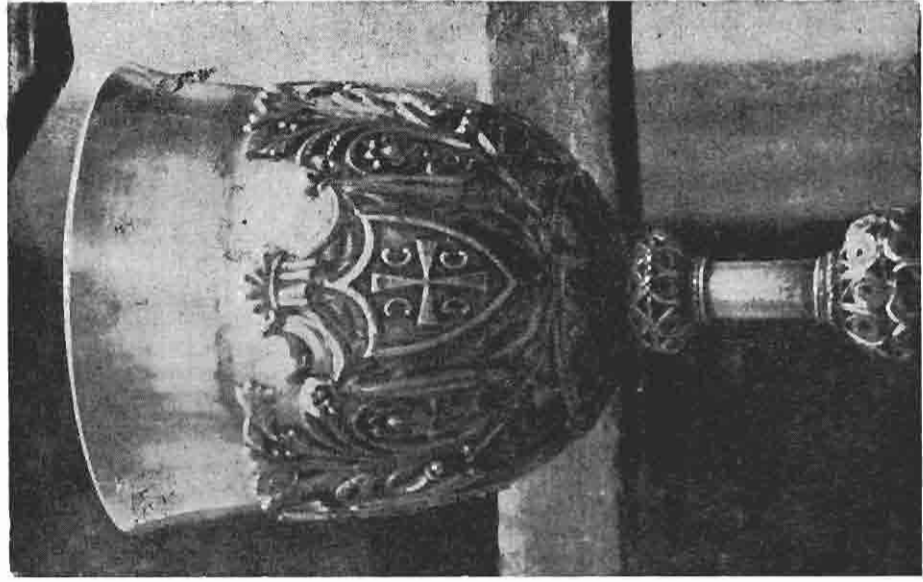
Сл. 7. — Српски фрајкор 1813.
Илустрована историја Српске
војске, Београд, 1937.

Сл. 8. — Српски фрајкор 1937.
Fritz Kredel, Hamburg, 1937.

Сл. 9. — Непознати уметник, Путир Миленка Стојковића 1807. Црква у Доњем Милановцу.

Сл. 10. — Непознати уметник, Путир Миленка Стојковића, 1807. Црква у Доњем Милановцу.

Сл. II. — Симеон Јакшић, Царске
двери 1807. десно крило
Црква села Поповице

Сл. 12. — Симеон Јакшић, Полебина царских двери 1806.
Музеј првог устанка у Топчидеру.

Сл. 13. — Симеон Јакшић (?), Исус Христос (1818?).
Црква у Наталинцима.

Сл. 14. — Лазар Стајић, Јован Прегеча, 1813.
Стари иконостас цркве у Новајском Салашу.

Сл. 15. — Лазар Стајић, Христос велики архијереј, 1806-8.
Стари иконостас цркве села Засавице.

Сл. 16. — Лазар Стајић, Духови, 1806-8, Царске двери цркве села Засавице.

Сл. 17. — Лазар Стајић, Преображење, 1806-8, Царске двери цркве с. Засавице.

Сл. 18. — Лазар Стајић, Пророк цар Давид, Царске двери цркве с. Засавице.

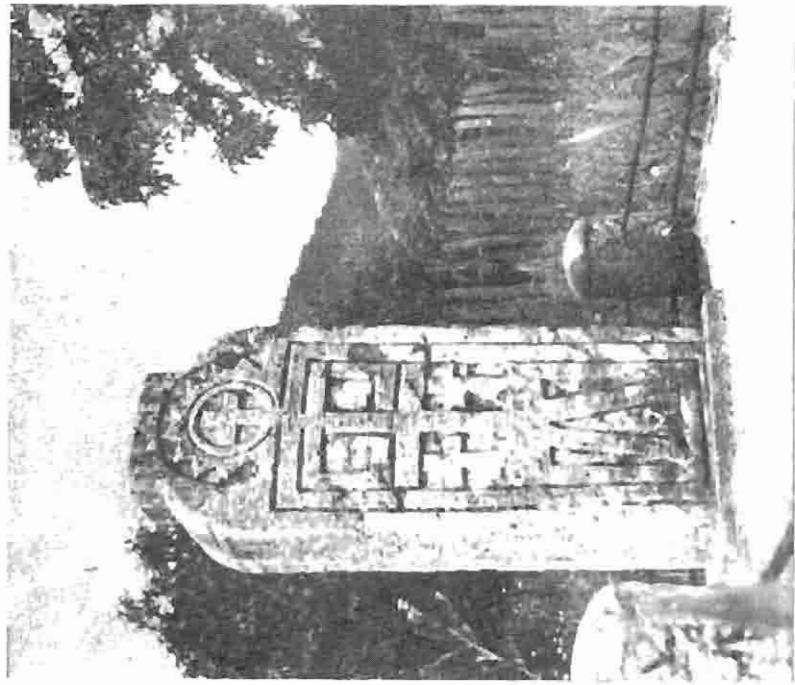

Сл. 19. — Лазар Стајић, Пророк цар Соломон, Царске двери цркве с. Засавице.

Сл. 20. — Надгробни споменик Атанасија Чаралића, 1810.
Западна страна, Острво Пореч.

Сл. 21. — Надгробни споменик Атанасија Чаралића, 1810.
Источна страна Острво Пореч.